

Η εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης μετά τον Ν 3431/2006 - Σκέψεις με αφορμή την υπ' αριθ. 100/2007 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Λαμίας

Συγγραφέας: Μάνθα Βαρελά, Δικηγόρος, ΔΝ

Μέσο Δημοσίευσης: ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 1/2008, σελ. 25 - 30

Ι. Η αρχή της προφύλαξης

Η αρχή της προφύλαξης -ή κατά τον διεθνή ορισμό της, η αρχή της συνεπούς αποφυγής- συναρτάται αφ' ενός μεν με τα κοινά σε όλους περιβαλλοντικά αγαθά, αφ' ετέρου δε με την ανθρώπινη υγεία. Ήδη εισαγωγικά και προκειμένου για τη διευκρίνιση της νομολογίας που παρατίθεται κατωτέρω, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι το δικαίωμα χρήσης των περιβαλλοντικών αγαθών, το οποίο προασπίζει η αρχή της προφύλαξης, δεν συναρτάται μόνο με την προσβολή της ανθρώπινης υγείας, αλλά είναι αυτοτελές και αποτελεί την ιδιωτικού δικαίου έκφανση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος στο περιβάλλον (2). Με την αφετηρία αυτή η αρχή της προφύλαξης επιτάσσει την προληπτική δράση από πλευράς κυρίως της Πολιτείας, ως αναγκαίο όρο για την αποτελεσματική προστασία των υπέρτερων αυτών αγαθών, η οποία επιβάλλεται από την ιδιαίτερη φύση των αγαθών αυτών, τον ευπαθή χαρακτήρα τους και τη δυσχέρεια αποκατάστασης των προκληθεισών ζημιών (3).

Ειδικότερα και προκειμένου για το ελληνικό δίκαιο, η αρχή της προφύλαξης βρίσκει υπερνομοθετικό έρεισμα καθώς καθιερώνεται τόσο στο άρθρο 174 παρ. 2 ΣυνθΕΚ και στη 15η αρχή της Διακήρυξης του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (1992) (4), όπου και εξαγγέλλεται, ότι η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να προσεγγίζεται κατά βάση ως προληπτική δράση, όσο και στο άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο ορίζει ότι: «Το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα, θετικά ή αρνητικά, δηλαδή υπό τη μορφή απαγορεύσεων και σε κάθε περίπτωση, πρόσφορα για την προστασία του περιβάλλοντος». Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί, ότι παρ' ότι καθολικά η σχετική έννοια αναφέρεται ως αρχή, ωστόσο δεν υπάρχει ομοφωνία, για το αν πρόκειται για δεσμευτικό νομικό κανόνα ή για πολιτική αρχή (5).

Σε κάθε περίπτωση, βάση της αρχής αποτελεί η φιλοσοφία ότι δεν είναι πλέον αναγκαία η γνώση για την ανάληψη δράσης από την πλευρά της Πολιτείας για την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του (6). Με το σκεπτικό αυτό επιβάλλεται κατ' αρχάς η οργανωμένη επέμβαση της Πολιτείας, με τη λήψη θετικών ρυθμιστικών μέτρων (π.χ. διενέργεια ελέγχων), τα οποία θα αποτρέψουν τις οικολογικές καταστροφές ή τη βαθμιαία υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Ήδη με τις πρωταρχικές αυτές διαπιστώσεις, θα πρέπει να διαφοροποιηθεί η αρχή της προφύλαξης από την παρεμφερή αρχή της πρόληψης, η οποία ταυτίζεται με την αρνητική δράση στις περιπτώσεις διαπιστωμένου κινδύνου, π.χ. με τη θέσπιση απαγορεύσεων ή ορίων για τη ρύπανση ή την εξάρτηση επικίνδυνων δραστηριοτήτων από προηγούμενη άδεια (7). Η κύρια διαφοροποίηση των δύο αρχών συνίσταται στο γεγονός, ότι η μεν αρχή της πρόληψης αναδεικνύεται αυστηρότερη και απαιτεί επιστημονική βεβαιότητα και συνεπώς, διαπιστωμένο κίνδυνο, ενώ αντίθετα, η αρχή της προφύλαξης αρκείται στην επιστημονική αβεβαιότητα ως προς τον κίνδυνο επέλευσης μη αναστρέψιμων ή σοβαρών επιπτώσεων στο περιβάλλον από οποιαδήποτε δραστηριότητα ή έργο (8), δίνοντας μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας και των αγαθών της υγείας και του περιβάλλοντος προτεραιότητα στα δεύτερα (9). Ωστόσο και προκειμένου για την αποφυγή καταχρήσεων, για την ενεργοποίηση της αρχής της προφύλαξης απαιτείται μία μίνιμουμ επιστημονική πληροφορία, με βάση την οποία να εικάζεται η ύπαρξη κινδύνου, ο οποίος πρέπει να είναι συγκεκριμένος και εύλογος (10).

Στη βάση της αρχής της προφύλαξης βρίσκεται σύμφωνα με τα ανωτέρω, η αντιστροφή του βάρους απόδειξης του περιβαλλοντικού κινδύνου, καθώς ο φορέας της επικίνδυνης δραστηριότητας πρέπει να θεμελιώσει αποδεικτικά και με επιστημονικά κριτήρια την έλλειψη οποιουδήποτε κινδύνου για το περιβάλλον ή την ανθρώπινη υγεία (11). Σημειωτέον, ότι η αρχή της προφύλαξης λειτουργεί τόσο όταν υπάρχουν αντικειμενικά γεγονότα που έρχονται να εδραιώσουν τη θεωρητική υπόθεση του ρίσκου, όσο και κοινωνικά γεγονότα που αναδεικνύουν μία ανησυχία, ενώ όταν η βλάβη έχει ήδη επέλθει, η αρχή της προφύλαξης παραλλάσσει τους κανόνες περί αποκατάστασης της βλάβης, καθώς για την κατάγνωση της υποχρέωσης αυτής αρκεί απλά και μόνο η αμφιβολία

(12).

Τέλος, όρια στην αρχή της προφύλαξης τίθενται τόσο μέσα από τις προϋποθέσεις του ορισμού της με βάση τις οποίες απαιτείται αξιολόγηση των εκάστοτε ενδεχόμενων κινδύνων που συνυφαίνονται με το συγκεκριμένο πρόβλημα και δημιουργούν επιστημονική αβεβαιότητα μέσα από τεκμηριωμένες ενδείξεις (13), αλλά και μέσα από την αρχή της αναλογικότητας, η οποία απαιτεί τα λαμβανόμενα με βάση την αρχή μέτρα να είναι πρόσφορα για την αντιμετώπιση των κινδύνων και ανάλογα αυτών, με βάση τις υφιστάμενες αποδείξεις και με την επιφύλαξη της προόδου της επιστήμης (14) .

II. Οι νέες διατάξεις για την αδειοδότηση των κεραιών κινητής τηλεφωνίας

Στον Ν 3431/2006 και ειδικότερα στο άρθρο 31 αυτού περιέχονται οι διατάξεις για την εγκατάσταση και λειτουργία κεραιών κινητής τηλεφωνίας. Το νέο άρθρο σε μία νέα νομοθετική προσπάθεια υλοποίησης της αρχής της προφύλαξης επιτάσσει μεταξύ άλλων τακτικούς ελέγχους για την τήρηση των ορίων ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας (15), επιβάλλει, όπως γινόταν και στο παρελθόν, την προηγούμενη εκτίμηση από την Ελληνική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας (ΕΕΑΕ) της εκπομπής ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας (16), συνεκτιμά για πρώτη φορά τις αποστάσεις λειτουργίας των κεραιών από ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (17) και ανάγει εμφαντικά ως προϋπόθεση για την αδειοδότηση των κεραιών

κινητής τηλεφωνίας την προηγούμενη υποβολή και έγκριση από την αρμόδια υπηρεσία μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (18).

III. Η υποχρέωση υποβολής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων ως έκφανση της αρχής της προφύλαξης - Η στάση των πολιτικών δικαστηρίων

Ως προαναφέρθηκε ο νέος νόμος περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών εισάγει ρητά ως προϋπόθεση για την αδειοδότηση των κεραιών κινητής τηλεφωνίας την υποχρέωση προηγούμενης υποβολής και έγκρισης περιβαλλοντικής μελέτης, ενώ μεταβιβάζει τη σχετική αρμοδιότητα από τη Νομαρχία στην οικεία Γενική Γραμματεία Περιφέρειας.

Σύμφωνα με μία προσέγγιση η σχετική ρύθμιση είναι περιττή, καθώς καλύπτεται από τη νομολογιακή εξέλιξη (19). Πραγματικά η προϊσχύουσα νομολογία των διοικητικών κατεχοχόν δικαστηρίων έκρινε σταθερά, ότι οι διατάξεις του προϊσχύσαντος νομοθετικού πλαισίου για την αδειοδότηση της κατασκευής κεραιών, εφαρμόζονταν συνδυαστικά και από κοινού με τις διατάξεις του Ν 1650/1986 και της ΚΥΑ 69269/5387/1990 (20), οι οποίες και επιτάσσουν τη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για την εγκατάσταση δραστηριοτήτων ή εκτέλεσης έργων, από τα οποία απειλούνται δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον, με βάση την αρχή της πρόληψης και της προφύλαξης, πριν από την έναρξη λειτουργία τους (21). Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μέσω της σχετικής μελέτης αποτέλεσε σημαντικό μέσο εφαρμογής της αρχής της προφύλαξης από τα διοικητικά δικαστήρια, οπότε εξετάστηκε αν και κατά πόσο η μελέτη ανταποκρίνεται στις διατάξεις του νόμου και αν είναι επαρκές το περιεχόμενό της, ώστε να παρέχεται στα αρμόδια διοικητικά όργανα η δυνατότητα εξακρίβωσης του πραγματικού κινδύνου (22).

Στον αντίποδα των διοικητικών δικαστηρίων και πάντοτε στο ίδιο πλαίσιο, δηλαδή στην προϋπόθεση υποβολής και έγκρισης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, τα πολιτικά δικαστήρια μέχρι σήμερα προέβαιναν σε παρεμπόπτοντα έλεγχο της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων αδειοδότησης της εγκατάστασης (23) εξετάζοντας την τήρηση της εκ του νόμου αυτής προϋπόθεσης (24), την οποία και συνήθως συνεκτιμούσαν ως επιπλέον στοιχείο για τη

διαπίστωση κινδύνου υγείας των περιοίκων στην περιοχή εγκατάστασης των κεραιών (25).

Με τις ανωτέρω διαπιστώσεις και επισημάνσεις, βάση του νέου νομοθετικού κειμένου του Ν 3431/2006 ακόμη και ως αποτύπωση της προγενέστερης νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων, αποτελεί η σταθερή πεποίθηση ότι η αδειοδότηση της εγκατάστασης κεραίας κινητής τηλεφωνίας δεν έχει πολεοδομικό χαρακτήρα, αλλά αποτελεί μέρος των διατάξεων που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και της υγείας των ανθρώπων (26). Με τη διαπίστωση αυτή η απαίτηση προηγούμενης υποβολής και έγκρισης της περιβαλλοντικής μελέτης αποτελεί αποτύπωση τόσο της αρχής της προφύλαξης, στο μέτρο που ρυθμίζεται η κατανομή του βάρους απόδειξης των περιβαλλοντικών κινδύνων και επιβάλλεται η επέμβαση της Πολιτείας, αλλά κατ' εξοχήν της αρχής της πρόληψης εξαρτώντας μία επικίνδυνη δραστηριότητα από προηγούμενη αδειοδότηση.

IV. Η εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης από τα πολιτικά δικαστήρια πριν από τον Ν 3431/2006 μέσα από τον έλεγχο ραδιοεκπομπής των κεραιών

Η προ της ισχύος του νέου νόμου νομολογία των πολιτικών δικαστηρίων χρησιμοποίησε εμφαντικά την αρχή της προφύλαξης, εμμένοντας στην πιθανολόγηση της βλάβης της ανθρώπινης υγείας από την εγκατάσταση και

λειτουργία των κεραιών κινητής τηλεφωνίας σε κατοικημένες περιοχές (27). Κοινός τόπος του συνόλου των σχετικών αποφάσεων αποτελεί η διαπίστωση, ότι μόνη η τήρηση των διατάξεων για τη χορήγηση αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας κεραιών κινητής τηλεφωνίας, δεν αποκλείει την διά της κεραίας κινητής τηλεφωνίας και της εξ αυτής εκπομπής ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας παράνομη προσβολή της προσωπικότητας, λόγω βλάβης της υγείας ή του δικαιώματος ακώλυτης απόλαυσης των περιβαλλοντικών αγαθών, οπότε και επέτασσαν την απομάκρυνση των κεραιών από κατοικημένες περιοχές, ακόμη και στις περιπτώσεις που ο κίνδυνος δεν ήταν αποδεδειγμένος, αλλά απλά πιθανολογούμενος (28), εφαρμόζοντας το τεκμήριο υπέρ της υγείας (29). Ως ενισχυτικές της ανησυχίας των αιτούντων ή εναγόντων στη σχετική νομολογία διαλαμβάνονται οι διακυμάνσεις που παρατηρούνται στις εκπομπές ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας μέσα σε ένα 24ωρο ανά συγκεκριμένη κεραία (30) ή η προσπάθεια λειτουργίας των κεραιών πριν από τη λήψη των αδειών ή η τάση καμουφλαρίσματος αυτών, ώστε να φαίνονται λ.χ. ως καμινάδες (31).

Ειδικότερα, τα πολιτικά δικαστήρια εμφανίστηκαν ιδιαίτερα προστατευτικά (32) εφαρμόζοντας την αρχή της προφύλαξης με νομοθετική βάση προστασίας είτε αυτοτελώς τις διατάξεις περί προστασίας της προσωπικότητας (33) , είτε τις ίδιες διατάξεις σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 966 και 967 ΑΚ (34) με νομιμοποιούμενους τα πρόσωπα - φορείς του εννόμου αγαθού της υγείας που επιπρόσθετα βρίσκονται σε κάποια τυπική σχέση με το αντίστοιχο περιβαλλοντικό αγαθό, αλλά και νομικά πρόσωπα ή άλλους συλλογικούς φορείς, όταν αυτοί ενεργούν ως εκπρόσωποι

των ατομικών δικαιωμάτων των μελών τους (35) . Σύμφωνα με το πλέγμα αυτό προστασίας, η με οποιονδήποτε τρόπο προσβολή στοιχείου ζωτικού χώρου του ανθρώπου (ακτινοβολία, ρύπανση της ατμόσφαιρας) συνιστά προσβολή θεμελιώδους συνταγματικού του δικαιώματος δηλαδή της αξίας του προσώπου, την οποία προσβολή δεν μπορεί να νομιμοποιήσει οποιαδήποτε κανονιστική διάταξη της κοινής νομοθεσίας, αφού μία τέτοια διάταξη θα είναι αντισυνταγματική και παράνομη (36).

Αναλυτικότερα, τα πολιτικά δικαστήρια δέχθηκαν, ότι εφ' όσον η επιστήμη δεν έχει ακόμη καταλήξει σε ασφαλή και οριστικά συμπεράσματα σχετικά με την επικινδυνότητα των ηλεκτρομαγνητικών ακτινοβολιών, επιβάλλεται η λήψη αυστηρότερων μέτρων για την αποτροπή ζημιωγόνων συνεπειών στην υγεία, όπως η τήρηση ορισμένων αποστάσεων από κατοικημένες περιοχές, υιοθετώντας έτσι την αρχή της προφύλαξης, η οποία, εν επιστημονική αμφιβολία ως αναφέρθηκε, δημιουργεί τεκμήριο υπέρ της υγείας και του περιβάλλοντος (37). Ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι, ότι η ίδια νομολογία (38) απαγόρευσε την εγκατάσταση και λειτουργία κεραιών κινητής τηλεφωνίας, αν και οι κάτοχοι διέθεταν άδεια της αρμόδιας αρχής ή τη σύμφωνη γνώμη της ΕΕΑΕ για τη μελέτη επικινδυνότητας, αμφισβητώντας, με τον τρόπο αυτό, την αξιοπιστία των ορίων ασφαλούς έκθεσης που τίθενται στην ΚΥΑ 53571/3839/2000 (39). Με τη βάση αυτή η ίδια νομολογία απαγόρευσε την εγκατάσταση και λειτουργία των κεραιών σε γεινίαση από κατοικίες, διαπίστωσε, ότι η μικρότερη δυνατή απόσταση, που μπορούν να κατασκευάζονται πύργοι κεραιών από κατοικημένες περιοχές είναι 500 μ. (40) και επέβαλε τη χρησιμοποίηση κεραιών μεγάλης απολαβής (41). Στο προτελευταίο αυτό σημείο, δηλαδή στην επιβολή ελάχιστης απόστασης για την εγκατάσταση κεραιών από κατοικημένες περιοχές, μήμημα της νομολογίας εμφορείται από σχετική σύγχυση, καθώς η παράμετρος αυτή αποτελεί έκφανση της αρχής της βέλτιστης διαθέσιμης τεχνολογίας και όχι της προφύλαξης (42).

Εφαρμόζοντας περαιτέρω ορθά την αρχή της προφύλαξης (43) η σχετική νομολογία έκρινε σταθερά την ΚΥΑ 53571/3839/2000 ελλιπή (44), καθώς δεν περιέχει πρόβλεψη για ελάχιστες αποστάσεις από ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (σχολεία, νοσοκομεία λ.χ.), ενώ χρησιμοποιεί ως βάσεις για τους προτεινόμενους με αυτήν περιορισμούς έκθεσης μόνο τις αποδεδειγμένες επιδράσεις από την ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία (45), χωρίς επιτόπιες μετρήσεις για τη διαπίστωση των όρων εγκατάστασης κεραιών σε συγκεκριμένη περιοχή, ιδίως σε περιοχές της επαρχίας (46).

V. Η στάση της πρόσφατης νομολογίας

Με τις διαπιστώσεις αυτές, στις οποίες ήδη η προγενέστερη του Ν 3431/2006 νομολογία είχε σταθερά καταλήξει, ήταν προφανές ότι νέος νόμος δεν επέλυσε ουσιαστικά τα ζητήματα που ετέθησαν, ούτε καταλάγιασε τις ανησυχίες και τους εύλογους προβληματισμούς, που έχει γεννήσει ο επιστημονικός διάλογος και η συνεχής έκδοση σχετικών αποφάσεων. Αυτό συνέβη, καθώς δεν υιοθέτησε αποστάσεις ασφαλείας, όσον αφορά την εγκατάσταση κεραιών από τις κατοικημένες περιοχές εν γένει (47), δεύτερον δεν έλαβε ειδικά μέτρα προστασίας στις περιπτώσεις συνεγκατάστασης και λειτουργίας πολλών κεραιών στον ίδιον τόπο, τρίτον ακολούθησε μία περιοριστική αναφορά στις ομάδες ευπαθών πληθυσμών με αποτέλεσμα να αφήνονται εκτός ρυθμιστικού πεδίου του άλλες ομάδες, όπως σχολεία, φροντιστήρια, εκκλησίες, χώροι αναψυχής κ.λπ. και τέταρτον δεν επέβαλε την

απομάκρυνση κεραιών από τα κτήρια που συναθροίζονται ομάδες πληθυσμού, αλλά εισήγαγε απλά τη μείωση των ορίων εκπομπής στις περιπτώσεις αυτές, όταν μάλιστα η πρόβλεψη του ορίου των 300 μέτρων για ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και η απαγόρευση εγκατάστασης των κεραιών επάνω από χώρους διαμονής αυτών, απέδειξε, ότι για τις άλλες κατηγορίες πληθυσμού υπάρχει κατά το κείμενο του νέου νόμου κίνδυνος, εφόσον οι κατοικίες τους γειτνιάζουν ή βρίσκονται κάτω από τις κεραίες και για άλλες όχι (48). Επιπλέον και ως ήδη αναφέρθηκε ο νέος νόμος χρησιμοποιεί ως βάση μόνο τις αποδεδειγμένες

επιδράσεις, αποδεχόμενος μία μινιμαλιστική εκδοχή του κινδύνου, μειονέκτημα που επιτείνει το γεγονός ότι τα όρια αυτά στη χώρα μας είναι συγκριτικά υψηλότερα από άλλες έννομες τάξεις (49), ενώ επιπλέον το νέο νομοθετικό πλαίσιο δεν λαμβάνει υπόψη του τις ενδεχόμενες βλάβες στην ανθρώπινη υγεία, ιδίως από μη θερμικά φαινόμενα, όπως επιτάσσει η αρχή της προφύλαξης (50).

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, ο νέος νόμος παρέμεινε ανοικτός σε δικαστική αμφισβήτηση, οπότε και ήταν αναμενόμενη η διατύπωση των αυτών συμπερασμάτων και ανησυχιών και κατ' επέκταση η λήψη των ιδίων προληπτικών μέτρων και στις περιπτώσεις που μετά την έκδοση του νέου νόμου πολίτες προσέφυγαν στα πολιτικά δικαστήρια ζητώντας την απομάκρυνση κεραιών κινητής τηλεφωνίας από τις περιοχές τους (51). Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι για την ενίσχυση της εύλογης ανησυχίας των κατοίκων των περιοχών που στεγάζονται κεραίες κινητής τηλεφωνίας προστίθενται από την πρόσφατη νομολογία στα όσα μέχρι σήμερα γίνονται δεκτά οι ελλείψεις του νέου νομοθετικού πλαισίου.

VI. Συμπέρασμα

Τα ελληνικά πολιτικά δικαστήρια με την εμπειρία των πρόσφατων δεκαετιών αποδεικνύονται ιδιαίτερα εξοικειωμένα με την αρχή της προφύλαξης και ιδιαίτερα πρόθυμα να την εφαρμόσουν για την προστασία της ανθρώπινης υγείας και του φυσικού περιβάλλοντος από την ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία, η οποία εκπέμπεται από τους σταθμούς βάσεως κεραιών κινητής τηλεφωνίας. Με τη διαπίστωση αυτή και με την (εύλογη) υπόθεση, ότι η επιστημονική αβεβαιότητα ή διαφορετικά, οι αντικρουόμενες απόψεις των ειδικών για τις επιδράσεις -ιδίως τις μη θερμικές- της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας θα διατηρηθούν και στα επόμενα χρόνια, παρίσταται πιο επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής της αρχής της προφύλαξης από την Πολιτεία και ειδικότερα, τη νομοθετική εξουσία μέσα από τη βελτίωση των κείμενων διατάξεων, στην πορεία που η κρατούσα θέση της νομολογίας των πολιτικών δικαστηρίων έχει ήδη χαράξει.

Υποσημειώσεις

1. ΠερΔικ 2007,587.
2. ΜΠρΣύρου 438/2001 ΠερΔικ 2001,401 με σχόλιο Α. Μάνθου . Βλ. και αναλυτικά κατωτέρω στην ανάλυση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της τριτενέργειας.
3. Καράκωστας Ι. , Δίκαιο και περιβάλλον, σελ. 38, Παπακωνσταντίνου Ι. , Η νομολογία του ΣτΕ για το περιβάλλον, δημοσιευμένη στο δικτυακό τόπο www.nomosphysis.org Σιούτη Γ. , Η αρχή της προφύλαξης και η διαχείριση περιβαλλοντικών κινδύνων, ΠερΔικ 2004,459. Η αρχή της προφύλαξης απαντάται σε πλήθος διεθνών κειμένων, όπως στο Προοίμιο της Σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα (1992), στη Σύμβαση για τις κλιματικές αλλαγές (1992), στη Σύμβαση του Παρισιού για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος του Βορειοανατολικού Ατλαντικού (1992), στο Πρωτόκολλο για τη βιοασφάλεια σχετικά με την ασφαλή μεταφορά, μεταχείριση και χρησιμοποίηση των ζώντων τροποποιημένων οργανισμών προϊόντων της βιοτεχνολογίας (2000). Για την εφαρμογή της αρχής σε άλλες εθνικές έννομες τάξεις, βλ. αναλυτικά σε Freestone D. , The Precautionary Principle, σε Churchill R. και Freestone D. , International Law and Global Climate Change, σελ. 23, Κρεμλή Γ. , Η ευρωπαϊκή πολιτική και το δίκαιο του περιβάλλοντος. Το κοινοτικό κεκτημένο, Νόμος και Φύση, 1998,554, Σηφάκη Α. , Η αρχή της προφύλαξης στο Διεθνές Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Νόμος και Φύση, 2000,54 επ., Νικολόπουλο Τ. , Οι αρχές του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος, Νόμος και Φύση, 2000,271, Σιούτη Γ. , Η αρχή της προφύλαξης και η διαχείριση των περιβαλλοντικών κινδύνων, ΠερΔικ 2004,457.
4. Βλ. και Παπατσώρη-Δρούτσα Χ. , Οι αρχές της ΣυνθΕΚ για την προστασία του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 2005,92.
5. Μαντζούφας , Συνταγματική Προστασία των δικαιωμάτων στην κοινωνία της διακινδύνευσης, σελ. 341, σημ. 192.
6. Νικολόπουλος Τ. , Η αβεβαιότητα και η σχετικότητα της εφαρμογής της αρχής της προφύλαξης στη νέα επιστημονική ανταγωνιστική τάξη, ΠερΔικ 2002,690.
7. Καράκωστας Ι. , ό.π.
8. Ανακοίνωση της Επιτροπής για την αρχή της προφύλαξης, COM (2000) 1 τελικό, Βρυξέλλες, 2.2.2000, 24 επ.
9. ΠΕΚ Υπόθ. Τ-70/1999 απόφ. της 11.9.2002, Alpharma Inc κατά του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως,

δημοσιευμένη στη νομική βάση www.curia.eu.int

10. Μπάλιας Γ. , Η αρχή της προφύλαξης - Μία νέα σχέση μεταξύ δικαίου και επιστήμης και η επίδρασή της στον έλεγχο νομιμότητας, *ΠερΔικ* 2004,40.

11. Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής, ό.π.

12. Τ. Νικολόπουλος , σχόλιο υπό ΕφΠατρ 182/2001 *ΠερΔικ* 2001,254.

13. ΔΕΚ Υπόθ. C-284/1995 της 14.7.1998 *Safety Hitech* Συλλ. 1998 I 4301. Βλ. και ΜΠρΑθ 4531/2004 ΝοΒ 2004,1767.

14. ΣτΕ ΟΛ 613/2002 (αδμ.) Καράκωστας Ι. , ό.π., σελ. 41.

15. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 31 του Ν 3431/2006: «Η ΕΕΑΕ είτε διά των οργάνων της ή με συνεργεία που έχουν ειδικά προς τούτο εξουσιοδοτηθεί από αυτήν, υποχρεούται να ελέγχει την τήρηση των ορίων ασφαλούς έκθεσης του κοινού σε ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία από κάθε κεραία: α) αυτεπαγγέλτως και κατά τρόπο δειγματοληπτικό ετησίως σε ποσοστό 20% τουλάχιστον των αδειοδοτημένων από την ΕΕΤΤ κεραιών, που λειτουργούν εντός σχεδίου πόλεως ή β) κατόπιν αίτησης εκ μέρους της ΕΕΤΤ ή οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου, που έχει έννομο συμφέρον, εντός είκοσι εργάσιμων ημερών από την υποβολή του σχετικού αιτήματος». Στη δεύτερη περίπτωση, η ΕΕΑΕ υποχρεούται να γνωστοποιεί αμέσως τα αποτελέσματα του ελέγχου στον αιτούντα και στον κάτοχο της κατασκευής κεραίας. Συνακόλουθα και σύμφωνα με την παρ. 3, η οποία καθορίζει και το ύψος του παράβολου που συνοδεύει την αίτηση, το οποίο και πάλι επιρρίπτεται στον αιτούντα, τα αποτελέσματα των ελέγχων ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας δημοσιεύονται άμεσα στην ιστοσελίδα της ΕΕΑΕ και συγκεντρωτικά, ανά έτος. Τέλος, διατηρείται ρητώς σε ισχύ η υπ' αριθ. 53571/3839/6.9.2000 (ΦΕΚ Β' 1105) κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Μεταφορών και Επικοινωνιών, όσον αφορά τα μέτρα προφύλαξης του κοινού και τις κυρώσεις σε περίπτωση υπέρβασης των ορίων επιτρεπτών εκπομπών, ενώ και στην παρ. 15 του ίδιου άρθρου ορίζεται, ότι τα μέτρα προστασίας του κοινού θα ορίζονται στο μέλλον με αντίστοιχη με την ισχύουσα ΚΥΑ.

16. Στο ίδιο πνεύμα με το προϊσχύσαν δίκαιο, αλλά εισάγοντας πιο αυστηρά όρια, ορίζει η διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 31 του Ν 3431/2006, ότι από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου απαγορεύεται η εγκατάσταση κατασκευής κεραίας, για την οποία δεν έχει υποβληθεί και εγκριθεί από την ΕΕΑΕ μελέτη, που αποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν χώροι γύρω από την κεραία ελεύθερα προσπελάσιμοι από το γενικό πληθυσμό, στους οποίους τα όρια έκθεσης υπερβαίνουν το 70% των τιμών, που καθορίζονται στα άρθρα 2-4 της ΚΥΑ 53571/3839/6.9.2000 ή στην εκάστοτε ισχύουσα αντίστοιχη ΚΥΑ.

17. Προσπάθεια συμμόρφωσης με την αρχή της προφύλαξης επιχειρήθηκε και στη διάταξη της παρ. 10 του άρθρου 31 του Ν 3431/2006, σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση εγκατάστασης κατασκευής κεραίας σε απόσταση μέχρι 300 μ. από την περίμετρο κτιριακών εγκαταστάσεων βρεφονηπιακών σταθμών, σχολείων, γηροκομείων και νοσοκομείων, τα όρια έκθεσης του κοινού απαγορεύεται να υπερβαίνουν το 60% των τιμών, που καθορίζονται στα άρθρα 2-4 της ΚΥΑ 53571/3839/6.9.2000 ή στην εκάστοτε ισχύουσα αντίστοιχη ΚΥΑ. Στο ίδιο πνεύμα και σύμφωνα με την παρ. 21, ορίζεται ότι δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση κατασκευής κεραίας κινητής τηλεφωνίας επάνω σε κτιριακές εγκαταστάσεις βρεφονηπιακών σταθμών, σχολείων, γηροκομείων και νοσοκομείων. Υφιστάμενες κατασκευές κεραιών επί των ανωτέρω κτιρίων απομακρύνονται εντός διαστήματος έξι μηνών από τη θέση σε ισχύ του παρόντος νόμου.

18. Η παρ. 17 του άρθρου 31 του νέου νόμου περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών αποτυπώνει τη μέχρι σήμερα κρατούσα νομολογία του ΣτΕ (βλ. αναλυτικά κατωτέρω), ορίζοντας ότι η περιβαλλοντική αδειοδότηση προηγείται της χορήγησης άδειας εγκατάστασης κατασκευών κεραιών από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων. Η Περιβαλλοντική Μελέτη κατατίθεται από τον Κάτοχο του Σταθμού ή τον εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπό του, που μπορεί να είναι και νομικό πρόσωπο, στην οικεία Γενική Γραμματεία Περιφέρειας, σύμφωνα με τον Ν 1650/1986 (ΦΕΚ Α' 160), η οποία εντός προθεσμίας δέκα ημερών από της καταθέσεώς της την αποστέλλει για γνωμοδότηση στην ΕΕΑΕ. Η οικεία Γενική Γραμματεία Περιφέρειας αποφαινεται περί της υποβληθείσης Μελέτης, μετά τη σύμφωνη γνώμη της ΕΕΑΕ και η

σχετική απόφαση κοινοποιείται και στον αιτούντα. Τη διάταξη αυτή συμπληρώνει η διάταξη της παρ. 18, κατά την οποία με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, η οποία πρέπει να εκδοθεί εντός έξι μηνών από της δημοσίευσης του παρόντος, καθορίζεται το περιεχόμενο και εξειδικεύεται η ως άνω διαδικασία των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) για τις εγκαταστάσεις κεραιών σταθμών στην ξηρά. Μέχρι την έκδοση της απόφασης αυτής, οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να εκδίδουν τις σχετικές εγκρίσεις σύμφωνα με τις διατάξεις για το περιεχόμενο των ΜΠΕ, ακολουθώντας τη διαδικασία της προηγούμενης

παραγράφου. Για τους προϋφισταμένους της ισχύος του παρόντος σταθμούς, σύμφωνα με την παρ. 19 του ίδιου άρθρου, οι οποίοι στερούνται Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων, απαιτείται η υποβολή Περιβαλλοντικής Μελέτης ή Έκθεσης, κατά περίπτωση, στην Αρχή, που είναι η αρμόδια για την έκδοση της σχετικής έγκρισης, εντός δώδεκα μηνών από την έκδοση της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων της παρ. 18, εφαρμοζόμενης κατά τα λοιπά της παρ. 17. Η ως άνω προθεσμία δύναται να παραταθεί με κοινή απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Μεταφορών και Επικοινωνιών. Για τους σταθμούς αυτούς, διατηρούνται σε ισχύ οι χορηγηθείσες πολεοδομικές εγκρίσεις. Αντίστοιχα και σύμφωνα με την παρ. 20, για τους προϋφιστάμενους της ισχύος του παρόντος σταθμούς, οι οποίοι είναι εφοδιασμένοι με Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων, απαιτείται η υποβολή στην ΕΕΑΕ μελέτης ηλεκτρομαγνητικών ακτινοβολιών της κεραίας, σύμφωνα με τα όρια ασφαλούς έκθεσης του κοινού, κατά τις παρ. 9 και 10 και η αδειοδότηση από την ΕΕΤΤ, εντός δώδεκα μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος. Η ως άνω προθεσμία δύναται να παραταθεί με απόφαση του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών. Για τους σταθμούς αυτούς διατηρούνται ομοίως σε ισχύ οι χορηγηθείσες περιβαλλοντικές και πολεοδομικές εγκρίσεις.

19. Κουφάκη Ι. , Σταθμοί Βάσης κινητής τηλεφωνίας: Σκέψεις με αφορμή την 1264/2005 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ, www.nomosphysis.gr

20. Η σχετική νομολογία βασίστηκε στον Ν 2075/1992 με τον οποίο οι άδειες κατασκευής κεραιών εκδίδονταν από τον Υπουργό Μεταφορών και Επικοινωνιών, και ειδικότερα στην εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 24α' αυτού που προέβλεπε την έκδοση κανονιστικής απόφασης για τον καθορισμό των μέτρων προφύλαξης του κοινού από ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία. Τα συμπεράσματα της νομολογίας διατηρήθηκαν και όταν ο προαναφερθείς νόμος αντικαταστάθηκε από τον Ν 2801/2000, κατά τον οποίο η αρμοδιότητα αδειοδότησης αναλήφθηκε από την ΕΕΤΤ. Κατ' επίκληση της ανωτέρω εξουσιοδοτικής διατάξεως του εδ. ζ' του άρθρου 24α' του Ν 2075/1992 εκδόθηκε μεταγενέστερα η υπ' αριθ. 53571/3839/1.9.2000 κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Υγείας και Πρόνοιας, Μεταφορών και Επικοινωνιών (ΦΕΚ Β' 1105), με τίτλο: «Μέτρα προφύλαξης του κοινού από τη λειτουργία κεραιών εγκατεστημένων στην ξηρά». Για τα προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί πριν από την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων με την ανωτέρω ΚΥΑ, βλ. αντί πολλών, ΣτΕ ΕΑ 1130/2006 ΠερΔικ 2006,625.

21. ΣτΕ 977/2005 ΠερΔικ 2006,100, ΣτΕ 1264/2005 ΔιΜΕΕ 2005,276 με σχόλιο Α. Μανιάτη , ΣτΕ ΕΑ 571/2003 ΠερΔικ 2004,223, ΣτΕ 3056/2003 ΔιΜΕΕ 2004,106, ΣτΕ 3375/2000 με σχόλιο Ι. Κοφουδάκη , ΔιΜΕΕ 2004,108. Σε συμμόρφωση με την ανωτέρω νομολογία τροποποιήθηκε μεταγενέστερα με την απόφαση 350/18/15.9.2005 της ΕΕΤΤ ο Κανονισμός Αδειών Κατασκευών Κεραιών στην Ξηρά, οπότε και το άρθρ. 7 παρ. 3, απαιτήθηκε για την τροποποίηση της άδειας κεραίας η προσκόμιση νέας περιβαλλοντικής μελέτης και για τις υφιστάμενες η υποβολή μελέτης εντός 3 μηνών, ενώ στο Παράρτημα Ι και στο σημείο 9 αυτό η έγκριση της περιβαλλοντικής μελέτης αποτέλεσε προϋπόθεση χορήγησης νέας άδειας κατασκευής κεραίας.

22. ΔΕφΘεσ 304/2005 δημοσιευμένη στη νομική βάση της ΝΟΜΟΣ.

23. ΜΠρΑθ 24377/1994 ΠερΔικ 1997, 232 με σχόλιο Ι. Βασιλόπουλου .

24. Πρόκειται για έλεγχο εξωτερικής νομιμότητας, Μπάλιας Γ. , Η αρχή της προφύλαξης - Μία νέα σχέση μεταξύ δικαίου και επιστήμης και η επίδρασή της στον έλεγχο νομιμότητας, ΠερΔικ 2004,42. Βλ. και ΑΠ 526/2004 δημοσιευμένη στη νομική βάση της ΝΟΜΟΣ. Η έννοια του εσωτερικού ελέγχου αντίθετα αναφέρεται στην ουσιαστική κρίση για την ύπαρξη ή ανυπαρξία των απαιτούμενων πραγματικών προϋποθέσεων, βλ. Σίνη Α. , σχόλιο σε ΠερΔικ 2005,621.

25. ΜΠρΛαρίσης 3867/2005 Δ 2005,557. Υποστηρίζεται ότι η βλάβη του ανθρώπου από τις κεραίες εξαρτάται από ένα συνδυασμό παραγόντων, όπως την απόσταση της κεραίας, την ένταση αυτής, τον προσανατολισμό της, την ηλικία και την υγεία των περιοίκων τη διάρκεια έκθεσης, Εισήγηση Τσεμπερλίδη, σε Ημερίδα ΕΕΤΤ της 30.11.2006, δημοσιευμένη www.eett.gr

26. ΔΕφΘεσ 304/2005 δημοσιευμένη στη νομική βάση της ΝΟΜΟΣ. Σημειωτέον, ότι η εκπόνηση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, μεταξύ άλλων, παρέχει πληροφορίες για το χώρο εγκατάστασης, το σχεδιασμό και το μέγεθος του έργου ή της δραστηριότητας, αξιολογεί τις βασικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην υγεία, περιγράφει μέτρα για την πρόληψη, μείωση ή αποκατάσταση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον και στην υγεία, προτείνει την προσφορότερη για το περιβάλλον τεχνική λύση, εξετάζει εναλλακτικές λύσεις και υποδεικνύει τους κύριους λόγους της επιλογής της προτεινόμενης λύσης. Επιπροσθέτως, η διαδικασία δημοσιότητας της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενισχύει το δικαίωμα στην περιβαλλοντική και επιστημονική πληροφόρηση των πολιτών, εν προκειμένω για τους κινδύνους των ηλεκτρομαγνητικών ακτινοβολιών στην υγεία, καθώς και τη

δυνατότητα συμμετοχής τους στη λήψη των αποφάσεων. Η διαδικασία αυτή δεν μπορεί να αναπληρωθεί από τα οριζόμενα στην ΚΥΑ 53571/3839/2000 για τα μέτρα προφύλαξης του κοινού, εφ' όσον ούτε η μελέτη ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας υπερκαλύπτει από πλευράς περιεχομένου τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ούτε αντίστοιχα η ακολουθούμενη διαδικασία ελέγχου από την ΕΕΑΕ παρέχει δυνατότητα εξέτασης εναλλακτικών λύσεων και προηγούμενη ενημέρωση του κοινού, δηλαδή ουσιωδών στοιχείων της διαδικασίας εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Κατά την έννοια αυτή, μόνη η εφαρμογή της ΚΥΑ για τα μέτρα προφύλαξης του κοινού δεν μπορεί να θεωρηθεί, ότι εκπληρώνει αποτελεσματικά το συνταγματικό σκοπό της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας, αλλά πρέπει να εφαρμόζεται παράλληλα προς τη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων όπως αυτή προβλέπεται στην ΚΥΑ 53571/3839/6.9.2000, δεδομένου ότι οι δύο διαδικασίες συνισχύουν και τελούν σε συμπληρωματική σχέση, με σκοπό την πληρέστερη εφαρμογή των σχετικών συνταγματικών διατάξεων, ΠΠρΛαμίας 100/2007 ΠερΔικ 2007,587.

27. ΜΠρΘεσ 13776/2005 ό.π., 9069/2005 ό.π., 10252/2005 (αδημ.), 10165/2005 (αδημ.), 17599/2005 (αδημ.)

28. ΜΠρΘεσ 9069/2005 ό.π., ΜΠρΠατρών 3421/2000, (αδημ.), ΕφΠατρών 182/2001 ΠερΔικ 2001,249, ΜΠρΗρακλείου 802/2003 ΝοΒ 2003, 1458, ΠΠρΠειρ 187/2004 ΝοΒ 2004,1251, ΜΠρΘεσ 13776/2002 (αδημ.) Βλ. αντίθετα ΕφΠατρών 169/2002 (αδημ.)

29. ΠΕΚ 0392/2002 Συλλ Νομ 2003 II-01825.

30. ΜΠρΘεσ 19938/2006 Αρμ 2006,1076.

31. ΜΠρΘεσ 16242/2003 Αρμ 2005,1202.

32. Ωστόσο, η σχετική νομολογία είχε παρουσιάσει κάποιες διακυμάνσεις είτε αποδεχόμενη ότι η εγκατάσταση δεν συνεπάγεται βλάβη: ΜΠρΒόλου 1458/1998 (αδημ.), ΜΠρΠατρών 2260/1998 (αδημ.), ΜΠρΑθ 2349/1999 (αδημ.) είτε με την προσέγγιση ότι η τήρηση των ορίων ασφαλείας της σχετικής ΚΥΑ δεν δημιουργεί κίνδυνο για την υγεία, ΜΠρΑθ 662/2004 (αδημ.), ΜΠρΘεσ 7008/2005 (αδημ.)

33. ΜΠρΑθ 14316/1995 ΠερΔικ 2/1997,231. Σημειωτέον ότι η σχετική ανησυχία για τον κίνδυνο της υγείας στη νομολογία των ποινικών δικαστηρίων πάλι μέσα από την εφαρμογή της αρχής της πρόληψης στοιχειοθετεί και λόγο άρσης του αδίκου με βάση το άρθρ. 25 παρ. 1 ΠΚ σε περιπτώσεις άδικων πράξεων κατά των κατασκευών, βλ. ΤρΠλημΒόλου 3325/2005 ΠερΔικ 2006,427 με σχόλιο Ν. Μόσχου .

34. ΜΠρΠειρ 187/2005 ΝοΒ 2004,1251, ΜΠρΘεσ 16242/2003 Αρμ 2005,1202. Η θεώρηση της προστασίας του περιβάλλοντος ως ατομικό δικαίωμα διευκολύνθηκε από τη νέα διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος περί τριτενέργειας των συνταγματικών δικαιωμάτων και ειδικότερα, του δικαιώματος του άρθρου 24 Σ μέσα από τις διατάξεις περί προσωπικότητας και του άρθρου 966 ΑΚ. ΜΠρΛαρίσης 3867/2005 Δ 2005,557, ΜΠρΘεσ 5239/2004 Αρμ 2005,526, ΠΠρΘεσ 26223/2005 ΠερΔικ 2005,614 με σχόλιο Α. Σίνη .

35. ΕφΑθ 1711/1991 Αρμ 35,484, ΜΠρΝαυπλίου 163/1991 ΝοΒ 39,786, Καράκωστας Ι. , Η προστασία των περιβαλλοντικών αγαθών κ.λπ., ΝοΒ 41,45.

36. ΑΠ Ολ 40/1998 ΕλλΔνη 1999,46.

37. Νικολόπουλος Τ., σχόλιο στις ΜΠρΠατρών 1558/1998, 2260/1998 και ΕφΠατρών 182/2001 ΠερΔικ 2/2001,253 επ.

38. Βλ. ΜΠρΘεσ 4598/2003 Αρμ 2003,626 και ΜΠρΗρακλείου 802/2003, (αδημ.)

39. Βλ. ανωτέρω ΕφΠατρών 182/2001 ΠερΔικ 2001,249.

40. Υποστηρίζεται ωστόσο, ότι η θέσπιση από το δικαστήριο των ορίων προφύλαξης αποτελεί ανεπίτρεπτη υποκατάσταση στο έργο του νομοθέτη και εσφαλμένη εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης, Σίνης Α. , σχόλιο σε ΠερΔικ 2005,622.

41. ΜΠρΘεσ 4598/2003 Αρμ 2003,626, ΕφΠατρών 182/ 2001 ΠερΔικ 2001,249, Νικολόπουλος Τ., ενημ. σημ. υπό την ΕφΠατρών 182/2001 ΠερΔικ 2001,253 επ., ΜΠρΠατρών 1558/1998, 3421/2000, ΜΠρΘεσ 13776/20002 ΠερΔικ 2002,360 με σχόλιο Μ. Κοτζαίβαζόγλου.

42. ΜΠρΘεσ 13776/20002 ΠερΔικ 2002,360 με σχόλιο Μ. Κοτζαίβαζόγλου.

43. Σίνης Α. , σχόλιο σε ΠερΔικ 2005,622.

44. ΣτΕ 1264/2005 ΔιΜΕΕ 2005, 276 με σχόλιο Α. Μανιάτη = ΠερΔικ 2005,450 με σχόλιο Α. Αμπάτη.

45. ΣτΕ 1264/2005 ΔιΜΕΕ 2005, 276 με σχόλιο Α. Μανιάτη .

46. ΜΠρΗρακλείου 802/2003, ό.π.

47. Σημειωτέον, ότι στο Υ2/3328/13.10.1997 έγγραφο του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας τονίζεται ότι πρέπει να αποφεύγεται η εγκατάσταση των βάσεων - κεραιών κινητής τηλεφωνίας σε απόσταση μικρότερη των 58-100 μ. από κατοικημένες περιοχές. Πριν από τη θέσπιση του νέου νόμου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, το μόνο

σαφές δείγμα νομοθετικής παρέμβασης ήταν το ΠΔ 43/2002, το οποίο προβλέπει, ότι για την ανέγερση ξενοδοχείου θα πρέπει να τηρείται απόσταση 500 μ. από κεραίες κινητής τηλεφωνίας. Την υιοθέτηση της απόστασης των 500 μ. από οικισμό για την εγκατάσταση κεραίας εισάγει και το υπ' αριθμ. 84168/5803/7.11.1996 έγγραφο της Διεύθυνσης Τεχνικής και Ελέγχου Επικοινωνιών. Η Ελληνική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας (ΕΕΑΕ), στο ενημερωτικό φυλλάδιο που διανέμει με τίτλο: «Μη Ιοντίζουσες Ακτινοβολίες Κινητής Τηλεφωνίας, Φεβρουάριος 2001», αναφέρει σχετικά: «Προληπτικά λοιπόν, καλό θα είναι να αποφεύγεται κάθε μη απαραίτητη επιβάρυνση με ακτινοβολία. Στους σταθμούς βάσης το δραστικότερο προληπτικό μέτρο είναι η τοποθέτησή τους σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απόσταση από τα μέρη, όπου παραμένουν άνθρωποι για μεγάλο χρονικό διάστημα ... μακροπρόθεσμες επιδράσεις δεν μπορούν πάντως να αποκλεισθούν επί του παρόντος».

48. Κουφάκη Ι. , Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας: Σκέψεις με αφορμή την 1264/2005 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ, www.nomosphysis.gr

49. Βλ. δημοσίευμα Μαργαρίτη Λ.Χ. , στην Εφημερίδα Καθημερινή 29.3.2006. Βλ. και εισήγηση του ιδίου για την ανάγκη επανεξέτασης των ορίων ασφαλούς έκθεσης του κοινού, στην Ημερίδα της ΕΕΤΤ 30.11.2006, δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα www.eett.gr

50. Ανακοίνωση της Επιτροπής για την αρχή της προφύλαξης, COM (2000) 1 τελικό, Βρυξέλλες, 2.2.2000, ό.π., Κουφάκη Ι. , Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας: Σκέψεις με αφορμή την 1264/2005 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ, www.nomosphysis.gr ΣτΕ 768/2005, 760/2005 αδημοσίευτες.

51. ΜΠρΘεσ 19938/2006 Αρμ 2006,1076 και ΠΠρΛαρίσης 100/2007 ΠερΔικ 2007,587.